

Miksi objektiivisia moraalisia tosiasioita *on oltava* olemassa? Siksi että näyttää siltä, että kun sanomme »on väärin tappaa», esitämme *väitteen*, joka tulee todeksi tosiasian perusteella: sen tosiasian, että tappaminen on oikeasti väärin. Tämä tosiasia on *objektiivinen tosiasia*: tappaminen on taatusti väärin *joka tapauksessa*, riippumatta siitä, mitä mieltä me tai varkit tai edes Jumala sattuu siitä olemaan. Eli vaikka me, Jumala ja varkit olisimme kaikki sitä mieltä, että on oikein tappaa...

...tappaminen olisi silti väärin.

Miksi objektiivisia moraalisia tosiasioita *ei voi olla* olemassa? Kuten Lippo ja Lappo huomauttivat, jos väärä »vain on» – jos väärä on ominaisuus, joka tappamisella on *joka tapauksessa* – näyttää siltä, että meillä on käsissämme ratkaisematon arvoitus: miten me *havaitsemme* sen ominaisuuden? Näyttää siltä, että emme *pysty* havaitsemaan sitä. Siinä tapauksessa emme tietäisi, että tappaminen on väärin. Kun kuitenkin *tiedämme*, että tappaminen on väärin, näyttää siltä, että se ei voi olla objektiivinen moraalinen tosiasia.

Miten ratkaisemme tämän arvoituksen? Sitä filosofit pohtivat yhä edelleen. Minun on myönnettävä, että olen hiukan hämmentynyt. En yksinkertaisesti vain ole varma, mistä moraalit on lähtöisin. Mitä mieltä sinä olet?

Mikä mieli on?

Minun mieleni
Tässä olen minä.

Tässä puolestaan on tiiliskivi.

Eräs tärkeä ero minun ja tiiliskiven välillä on tämä: toisin kuin tiiliskivellä, minulla on *mieli*.

Mitä mielessäni sitten liikkuu? Koska minulla on tyypillinen ihmisen mieli, voin *kokea*. Voin esimerkiksi nauttia rapeasta paahtoleivästä ja tuoreen kahvin tuoksusta.

Voin myös *tehdä päätöksiä*. Voin esimerkiksi päättää lähteä kävelylle.

Ihmismieli merkitsee myös sitä, että minulla voi olla *tuntemuksia* kuten kipua ja kykenen *päättelämään* (esimerkiksi ristisanatehtäviä). Pystyn myös *muistamaan, tuntemaan ja uskomaan* (esimerkiksi että kohta sataa).

Tiiliskivi sen sijaan ei kykene mihinkään edellisistä.

Lepakkomiehet

Muillakin olennoilla on tietysti mieli, ei vain ihmisillä. Ajatellaan nyt esimerkiksi lepakoita.

Lepakoillakin näyttää olevan mieli. Niiden mieli vaikuttaa kuitenkin olevan hyvin erilainen kuin meillä ihmisillä.

Lepakot suunnistavat paikasta toiseen *käikuluotauksen* avulla. Ne päästävät kimeitä *vin-kaisuja*. Äänet ovat niin korkeita, että me ihmiset emme kuule niitä.

Lepakkojen äänet kimpoavat takaisin lähellä olevista esteistä muodostaen *kaiun*. Lepakoilla on suuret korvat ja erinomainen *kuulo*, jonka avulla ne kuulevat *kaiun*. Kaiun voimakkuudesta, sen *tulo-suunnasta* ja *kestosta* lepakot *päättelävät*, mitä niillä on ympärillään.

Käikuluotauksen ansiosta lepakko voi »nähdä» pilkkopimeässäkin. Siksi ne voivat lentää öisin törmäämättä mihinkään.

Mitä mahtaa liikkuu lepakon mielessä? Miltä maailma lepakon mielestä näyttää, kun se »näkee» sen käikuluotauksen avulla? Lepakon kokemusmaailman täytyy olla hyvin outo. Sen täytyy olla täysin erilainen kuin mikään, mitä me koemme.

Aivot

Mieli ei ole ainoa mitä minulla on. Minulla on myös *aivot*. Aivoni ovat harmaan massan muodostama elin pääni sisällä, jokseenkin korvien välissä.

Atomit ja molekyylit

Aivot ovat tietenkin *fyysinen objekti*. Ne ovat osa fyysistä universumia. Kaikkien fyysisten objektien lailla aivoni muodostuvat *fyysisestä aineesta*.

Fyysinen aine muodostuu aivan pienistä kappaleista, joita kutsutaan *atomeiksi*. Atomit ryhmittyvät keskenään muodostaen hiukan suurempia kappaleita, joita kutsutaan *molekyyleiksi*. Jokainen fyysinen objekti – oli se sitten sinun aivosi, pähkinä, tämä kirjansivu, kirjoituspöytä tai vaikka Maa-planeetta – koostuu atomeista ja molekyyleistä.

Solut

Ihmisruumis muodostuu pienistä osista, joita kutsutaan *soluiksi*.

Sinun ruumiisi koostuu *miljardeista* soluista. Aivosi ja keskushermostosi puolestaan koostuvat soluista, joita kutsutaan *neuroneiksi* eli *hermosoluiksi*. Tässä on hermosolu.

Aivoissasi on noin *miljoona miljoonaa* hermosolua. Suunnilleen yhtä paljon kuin galaksissamme on tähtiä! Jokainen hermosolu puolestaan koostuu atomeista ja molekyyleistä.

Miten mieli ja aivot vaikuttavat toisiinsa

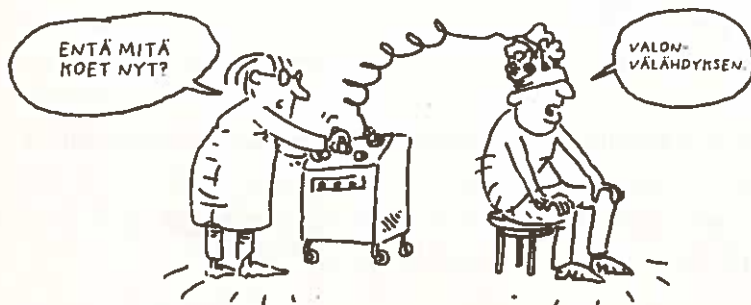
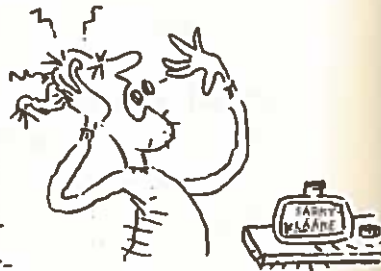
Mitä aivot tekevät? Jotkut antiikin kreikkalaiset pitivät aivoja elimenä, jonka tehtävä oli vain jäähdyttää verta (vähän niin kuin auton jäähdytin jäähdyttää vettä).

Nykyään tietysti tiedämme, että aivoilla on vähän toisenlainen tarkoitus. Tiedämme, että aivot liittyvät läheisesti mieleen. Tiedämme, että se mitä tapahtuu aivoissa, vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu mielessä, ja se mitä tapahtuu mielessä, vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu aivoissa.

Monien lääkkeiden avulla voi hyvin osoittaa, että se mitä tapahtuu aivoissa voi vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu mielessä.

Esimerkiksi särkylääke muuttaa aivojeni tapahtumaketjua siten, että kivuntunteeni katoaa.

Tutkijat puolestaan ovat todenneet, että stimuloimalla aivoja suoraan eri tavoin voidaan tuottaa tietynlaisia kokemuksia, esimerkiksi visuaalisia kokemuksia. He ovat muun muassa huomanneet, että jos aivojen takaosaan johdetaan pieni sähkövirta, ihminen kokee näkevänsä valonvälähdyksen.

Ei siis ole epäilystäkään siitä, että se mitä tapahtuu aivoissa, vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu mielessä. Päinvastainen on niin ikään totta. Se mitä tapahtuu mielessä, vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu aivoissa.

Joku tutkija esimerkiksi sanoisi, että kun päätät kääntää tämän sivun, aivoissasi tapahtuu jotain. Aivoistasi lähtee sähköisiä impulsseja käsivartesi lihaksiin. Impulssit saavat kätesi liikkumaan ja kääntämään sivua. Kätesi liikkuu, koska aivoissasi tapahtuu jotain.

Tutkijat ovat siis osoittaneet, että mieli ja aivot liittyvät läheisesti toisiinsa. Silti suurin osa siitä, mitä aivoissa tapahtuu, jää arvoitukseksi. Aivot nimittäin

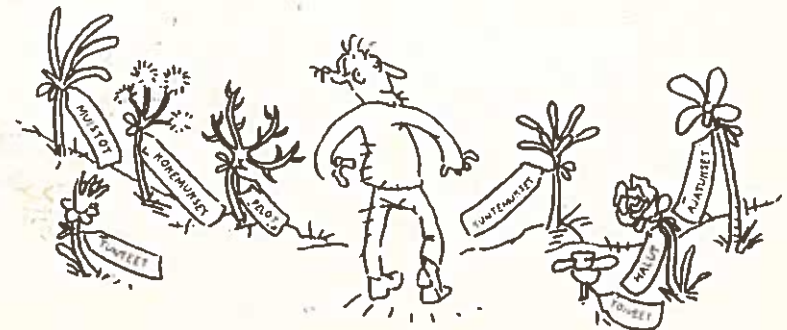
ovat *uskomattoman* monimutkaiset. Ne kuhisevat kemiallista ja sähköistä toimintaa.

Mieli on yksityisaluetta

Tässä tulee omituinen tosiasia mielestä: se tuntuu olevan *piilossa* perin kummallisella tavalla. Olettakaamme, että minä katson jotain kirkkaan violettia, vaikka kirkkaan violettia kynää.

Kukaan muu ei pääse mieleni sisään eikä voi jakaa kokemustani kirkkaan violetista. Vain minä voin kokea sen.

Muut ihmiset voivat tietysti kokea kirkkaan violetin *samalla tavalla* kuin minä. Jos katselet kynääni, koet sen värin luultavasti aika samalla tavalla. Mutta sinun kokemuksesi on sinun ja minun kokemukseni on minun.

Toisin sanoen minulla on ikään kuin paksu muuri mieleni ympärillä: muuri, joka estää muiden pääsyn mieleeni.

Kaikki kokemukseni, ajatukseni, tunteeni ja niin edelleen ovat lukkojen takana muurin suojuksissa.

Mieleni on kuin salainen puutarha, piilopaikka, jossa vain minä voin vaeltaa.

Mieleni on jopa enemmän piilossa muilta kuin aivoni. Aivokirurgit pystyvät tietenkin ottamaan aivoistani röntgenkuvan.

He voivat jopa avata kallonni ja katsoa, mitä aivoissani tapahtuu. Näyttää kuitenkin siltä, ettei edes aivokirurgi pääse sisään mieleni valtakuntaan. Jos he kurkistaisivat aivoihini juuri nyt, he eivät löytäisi sitä, miten koen kynäni värin. He eivät löytäisi mitään kirkkaan violetta. He löytäisivät vain rutkasti harmaata massaa.

Täsmälleen sama pätee lepakon mieleen. Meidän näyttää olevan täysin mahdotonta päästä sisään lepakon mieleen tutkimaan, minkälaista on olla lepakko. Näyttää siltä, että vaikka tietäisimme kaiken mahdollisen siitä, mitä lepakon aivoissa fyysisesti tapahtuu sen »nähdessä» jonkin esineen kaikuluotauksen avulla, emme silti tietäisi, miten lepakko sen kokee omasta mielestään. Emme silti tietäisi, miten lepakko kokee maailman.

Peruskysymys: mikä mieli on?

Tarkastellaanpa nyt tämän luvun filosofista peruskysymystä. Kysymykseni on: *mikä mieli on?* Mikä on se jokin, joka on tietoinen, ajattelee, kokee, tuntee onnea, vihaa ja muita tunteita, toivoo ja pelkää, tekee päätöksiä ja niin edelleen?

Tässä luvussa tutkimme kahta hyvin erilaista vastausta, joita filosofit ovat antaneet kysymykseemme.

Ensimmäinen vastaus on tämä: mieli on jotenkin *osa fyysisistä maailmaa*. Miten mieli voisi olla osa fyysisistä maailmaa? Mitä ilmeisimmin siten, että se mitä tapahtuu mielessä, on täysin sama kuin mitä tapahtuu aivoissa. Ehkä ajatuksemme, tunteemme, kokemuksemme ja niin edelleen ovatkin vain tiettyjä fyysisiä tapahtumasarjoja aivoissamme. Ehkä mieli on yhtä kuin aivot.

Toinen vastaus on tämä: mieli on *erillään fyysisestä maailmasta*. Mieli voi olla vuorovaikutuksessa aivojen kanssa, mutta se ei suin-

kaan ole yhtä kuin aivot.

Toisen vastauksen mukaan ajatuksemme, tunteemme, kokemuksemme ja niin edelleen ovat *jotain ylimääräistä*: jotain sen kuhisevan toiminnan lisäksi, mikä aivoissa on käynnissä.

Kumpi vastauksista on mielestäsi uskottavampi?

Anni ja Kobir

Muistatko vielä Annin? Hän tapasi äskettäin yhteisen ystävämme Kobirin. Kobir on luonnontieteiden opiskelija. Hän opiskelee yliopistossa.

Anni ja Kobir päättivät mennä kahville läheiseen kahvilaan. Ja,

kuten pian huomaat, he päätyivät väittelyyn mielestä. Kobirin mielestä mieli on fyysinen. Anni taas on vakuuttunut siitä, että mieli on jotain ylimääräistä, jotain sen lisäksi, mitä ihmisessä fyysisesti tapahtuu.

Kobir: Mmmm. Tämä tuli tarpeeseen.

Anni: Samoin. Kahvi on ihanaa. No, kerrohan mitä olet puuhannut tämän aamupäivän.

Kobir: Olin professori Jantusen luennolla aivojen toiminnasta.

Anni kysyi Kobirilta, mitä luennolla oli käsitelty.

Kobir: Professori Jantunen selitti, kuinka kaikki kokemuksemme ympäröivästä maailmasta ovat aistimien ansiota – ihon, silmien, nenän, korvien ja kielen – koska ne lähettävät sähköisiä impulsseja aivoihin.

Anni: Ihanko totta?

Kobir: Juu-u. Annan sinulle esimerkin. Haistapa kahviasi.

Se tuoksuu hyvälle, vai mitä?

Anni: Niin tuoksuu, se on hyvää kahvia.

Kobir: Jantusen mukaan kahvia haistaessasi saamasi aistihavainnon aiheuttavat pienen pienet hiukkaset, jotka kulkevat kahvista nenääsi.

Hiukkaset pääsevät kosketuksiin nenäsi sisällä olevien solujen kanssa.

Sitten solut lähettävät sähköisiä impulsseja aivoihisi.

Impulssit käynnistävät jotain aivoissasi. Sillä tavalla saat lopulta sen aistihavainnon, mikä sinulla nyt on.

Anni: Mielenkiintoista!

Kobir: Eikö olekin! On niin kiehtovaa kuulla, kuinka kaikki kokemuksemme ovatkin itse asiassa vain fyysisiä tapahtumia aivoissamme.

Anni: *Mitä?* Hetkinen nyt. Taisit mennä vähän liian pitkälle!

Kobir näytti ällistyneeltä. Miksi Anni olikin yhtäkkiä eri mieltä hänen kanssaan?

Kobir: Mikäs nyt tuli?

Anni: Kuulehan nyt. Tiedän, että kun koen tämän aistihavainnon, jotain tapahtuu myös aivoissani.

Kobir: Niin juuri.

Anni: Mutta sitten sanoit, että aistihavaintoni on *vain* fyysinen tapahtuma aivoissani, etkös sanonutkin?

Kobir: Ilman muuta.

Anni: Minä en nimittäin usko *sitä*! Tiede on hyvin voinut osoittaa, että aistihavaintojen yhteydessä aivoissa tapahtuu jotain. Onhan se aika selvää, että aivot ja mieli ovat yhteydessä toisiinsa. Eihän se silti todista, että kokemuksemme *ovat* vain tapahtumia aivoissamme?

Miksi Annin mielestä kokemus ei voi olla pelkästään aivoissa

Anni on varmasti oikeassa siinä, että vaikka tiede onkin todistanut, että kun mielessä tapahtuu jotain, niin aivoissa tapahtuu myös jotain,

mutta siitä ei ilman muuta seuraa, että se mitä tapahtuu mielessä *on* vain sitä, mikä tapahtuu aivoissa.

Onko kuitenkaan mitään syytä olettaa, että Annin aistihavainto *ei* ole vain jotain, mikä tapahtuu hänen aivoissaan? Annin mielestä oli.

Anni: Minusta on itse asiassa päivänselvää, että kokemukseni *ei* tapahdu aivoissa.

Kobir: Miten niin ei?

Anni: Haistapas kahviasi.

Anni ja Kobir nuuhkaisevat kahvejaan kunnolla.

Anni: No niin, *minkälainen* sinun kokemuksesi on?

Kobir: Miten niin *minkälainen*?

Anni: Ajattele pelkästään kokemustasi. Onhan se jonkinlaista kokea kahvin tuoksu. Jonkinlaista *juuri sinulle, sinun mielestäsi*. Kerro minulle, *millaista* se on.

Kobir nuuhkaisee taas kahviaan.

Kobir: Hmmm. Sitä on vaikea kuvailla. Miellyttävää se on. Jotenkin *voimakasta ja pistävää*.

Anni: Niin minustakin.

Kobir: Mihin siis pyrit?

Anni: Jos sinä nyt katsoisit aivoihini juuri kun minä koen tämän aisti-

havainnon, niin et löytäisi sieltä mitään *voimakasta ja pistävää*, vai mitä? Jos pääsisit tutkimaan aivojani, löytäisit vain harmaata aivomassaa. Vaikka kuinka tarkkaan tutkisit mitä aivoissani tapahtuu, mitään voimakasta ja pistävää ei ilmaantuisi, vai mitä?

Kobir: Ei kai.

Anni: Jos kokemukseni siis on voimakas ja pistävä, mutta aivoissani ei ole mitään voimakasta ja pistävää, kokemukseni ei siis voi olla aivoissa.

Mitä mieltä olet Annin argumentista? Osoittiko Anni, ettei hänen kokemuksensa ole fyysinen?

Onko meillä sielu?

Kobiria Annin argumentti ei vakuuttanut. Hän ei edes ollut varma ymmärsikö hän Annin puheita.

Kobir: Nyt en oikein pysy kärryillä. Mikä sinun kokemuksesi sitten oikein *on*, jos se ei ole fyysinen? Täytyyhän sen olla fyysinen. Eihän ole olemassa muuta kuin fyysinen universumi.

Annin mielestä oli kuitenkin oltava muutakin kuin fyysinen universumi.

Anni: Olen eri mieltä. Millään fyysisellä ei voisi olla *tätä*, voimakasta ja pistävää kokemusta, joka minulla on juuri nyt. Se ei mitenkään voi olla *tietoista*. Eli kun minulla *on* sellaisia kokemuksia ja minä *olen* tietoinen, minä en voi olla mikään fyysinen olento. Minun on oltava jotain muuta.

Kobir: Mitä muuta?

Anni: Minun on oltava *sielu*.

Kobir oli nyt lopullisesti sekaisin. Hän kysyi Annilta, mitä hän tarkoitti 'sielulla'.

Anni: Sielu ei ole osa aineellista, fyysistä universumia, jota te tiedeihmiset tutkitte. En tarkoita mitään *fyysistä* objektia, joka on tehty *fyysisestä* aineesta, kuten vaikka vuori, järvi, pähkinä tai lautasellinen puuroa. Tarkoitan jotain aivan muunlaista. Tarkoitan *ei-fyysistä* ainetta. *Yliluonnollista* ainetta. *Sieluainetta*!

Kobir: Et siis usko olevasi osa fyysistä universumia? Sinä – olento, jolla on tietoisia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita ja niin edelleen – olet *sielu*?

Anni: Juuri niin.

Kobir: Onko minullakin muka sielu?

Anni: Totta kai. Meillä molemmilla on sielu.

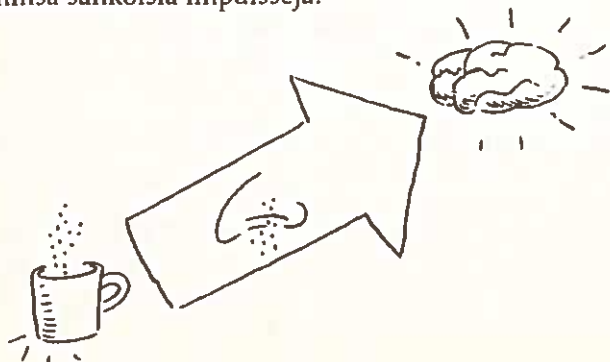
Miten sielu kokee hajut?

Kutsukaamme Annin teoriaa siitä, että meillä kaikilla on sielu, *sieluteoriaksi*.

Annin mukaan hänellä on fyysinen ruumis. Hän itse ei kuitenkaan ole mitään fyysistä. Hän – olento, jolla on tietoisia kokemuksia, olento, joka ajattelee ja tuntee – on sielu. Se merkitsee sitä, että kun Annin fyysinen ruumis on kuollut eikä enää ole olemassa, hän voi edelleen jatkaa olemassaoloaan.

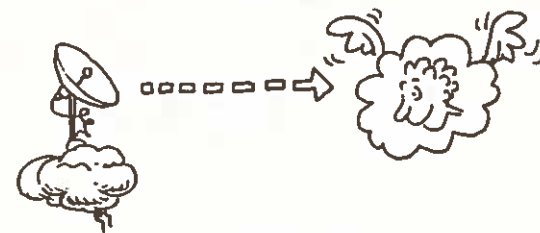
Miten Anni sitten, sieluteorian mukaan, kokee fyysisen maailman asioita? Miten hän esimerkiksi kokee kahvin tuoksun?

Anni on samaa mieltä Kobirin kanssa siitä, että pienet hippuset leijuvat kahvista hänen nenäänsä. Hippuset stimuloivat hänen nenäsään olevia soluja – soluja, joista Kobir puhui. Solut lähettävät hänen aivoihinsa sähköisiä impulsseja.

Annin mukaan Kobir on kuitenkin väärässä sanoessaan, että se mitä tapahtuu Annin aivoissa, on hänen kokemuksensa. Kokemus on hänen *sielussaan*, ei aivoissaan.

Miten Annin aivot aiheuttavat kokemuksen hänen sieluunsa? Annin mukaan hänen aivoillaan on ikään kuin pieni lähetin. Lähetin antaa aivojen lähettää viestin hänen sieluunsa.

Sillä lailla Annin sielu voi kokea kahvin tuoksun.

Taivas ja jälleensyntyminen

Monet uskonnolliset ihmiset tieteenkin uskovat sieluteoriaan. Jotkut jopa uskovat, että kun heidän fyysiset ruumiinsa kuolevat, heidän sielunsa jatkavat elämää. He menevät taivaaseen.

Jotkut toiset taas uskovat *reinkarnaatioon* eli *jälleensyntymiseen*: he uskovat, että kun he ovat kuolleet, heidän sielunsa siirtyvät uuteen fyysiseen ruumiiseen (joka voi tosin olla myös

muu kuin ihmisruumis: he voivat syntyä jälleen vaikka koirana tai etanana).

Vaikka monet uskovatkin sieluteoriaan, on siinä kuitenkin aika tavalla sulattelemlista. Vaikka uskoisikin sieluteoriaan, olisi pakko myöntää: väite, että on olemassa muitakin kuin vain fyysistä ainetta,

että on myös jonkinlaista ylikuonnollista sieluainetta, ei totisesti kuulosta kovin tieteelliseltä, vai mitä?

Sieluteorian ongelma

Anni nousi ja meni leivostiskin ääreen. Tiskillä oli kaksi lautasta.

Toisella lautasella oli berliininmunkkeja. Toisella oli suklaakakkua. Anni päätti, että hän haluaa suklaakakkua. Niinpä hän ojensi käntensä, taivutti sormensa kakunpalan ympärille ja nosti sen lautaselta.

Sitten Anni istuutui taas vastapäätä Kobiria ja alkoi mutustella kakunpalaa.

Kobir: Mieti nyt, Anni. Sinä puhut potaskaa! Mitään semmoisia sieluja ei ole olemassa! Sielut ovat epätieteellisiä!

Anni: Miten niin?

Kobir: Katsohan nyt. Sinun ruumiisi liikkui juuri. Kätesi ojentui ja otti kakunpalan.

Anni: Niin tietenkin.

Kobir: No mikä *sai* kätesi liikkumaan?

Anni: Käsivarteni lihakset liikututtivat kättäni. Lihaksia taas liikututtivat aivoistani tulevat sähköiset impulssit.

Kobir: Olen samaa mieltä. Noin tiede sen näkee. Kätesi liikkui, koska *aivoissasi tapahtui jotain*.

Anni: Niin juuri.

Kobir: Mutta eikös sen pitänyt olla *sielu*, joka pani kätesi liikkeeseen?

Anni: Niin se olikin. Se sai käteni liikkumaan aiheuttamalla jonkin tapahtuman aivoissani. Ikään kuin aivoissani olisi pieni vastaanotin, jolla se saa viestejä sielustani.

Sieluni sai jotain tapahtumaan aivoissani. Aivot puolestaan saivat lihakseni liikkumaan. Ja se taas sai käteni tarttumaan kakunpalan.

Kobir: Siis se mitä tapahtui aivoissasi oli *sielusi* ansiota?

Anni: Totta kai.

Kobir: Se mitä tapahtui aivoissasi ei siis tapahtunut minkään *fyysisen* ansiosta, niinkö?

Anni: No ei tietenkään.

Kobir huomasi löytäneensä ongelman Annin teoriasta. Hän otti kulauksen kahvia ja ryhtyi selittämään ongelmaa Annille.

Kobir: Olen tainnut löytää ongelman teoriastasi. Aivothan ovat osa fyysisestä universumiä, eikö niin?

Anni: Ovat toki.

Kobir: No, asiahan näyttää olevan niin, että kaikki mikä tapahtuu fyysisessä universumissa riippuu aina siitä, miten kaikki fyysisesti on ennen kunkin tapahtumaa.

Anni: Miten ihmeessä?

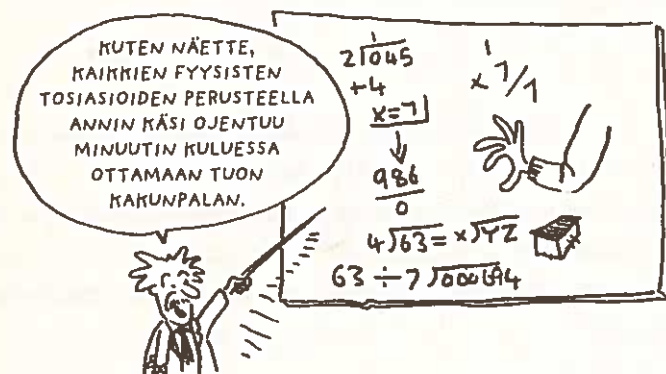
Kobir: Minäpä selitän. Minuuttia ennen kuin otit kakkupalan et ollut mitenkään päättänyt, otatko kakkua tai kenties berliininmunkin, vai mitä?

Anni: En. En ollut edes huomannut kakunpaloja ja munkkeja.

Kobir: No niin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että jos tutkijat tietäisivät aivan kaiken mitä tiedettävissä on siitä, mitä tässä kahvilassa fyysisesti tapahtui hetkeä ennen kuin sinä otit kakkua...

Anni: Aivan kaiken? Siis aivojeni jokaisen atomin viimeistä liikettä myöten?

Kobir: Niin juuri, aivan kaiken: jos heillä olisi *kaikki* tieto, he voisivat etukäteen päätellä, että kätesi ojentuisi ottamaan kakkua sillä hetkellä kuin se teki niin.

Eli se mitä tapahtuu aivoissasi, kädenliikkeesi – *kaikki* fyysiset tapahtumat riippuvat siitä, miten kaikki *fyysisesti* on ennen kaikkia tapahtumia. Toinen esimerkki: se että ruumiimme kävelivät tähän kahvilaan tänä aamuna, johtuu siitä, miten kaikki oli fyysisesti kaksi tuntia sitten ennen kuin me edes päätimme tulla tänne.

Anni: Eli...?

Kobir: Eli mikään ei-fyysinen kuten joku sielu ei mitenkään voi vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu fyysisellä tasolla. Eli sinun sielullasi ei ole mitään vaikutusta siihen, mitä ruumiisi tekee.

Anni raapi ymmällään päätään.

Anni: Miksei?

Kobir: Ajattelepa sitä näin päin. Oletetaan, että olisitkin päättänyt *olla ottamatta* suklaakakkua. Olisitkin sen sijaan ottanut berliininmunkin. Kätesi olisi ottanut suklaakakkua *joka tapauksessa*.

Kätesi ottaisi kakkua, koska sen olisi *pakko* sen johdosta, miten kaikki fyysisesti on.

Anni: Nyt minä ymmärrän. Siis kaikki mikä tapahtuu fyysisessä universumissa johtuu vain siitä, miten tapahtumia edeltävät asiat ovat. Mikään ei-fyysinen ei siis voi vaikuttaa tapahtumiin. Sieluni ei voi vaikuttaa siihen, mitä käteni tekee.

Kobir: Niin juuri. Eli jos *voit* saada kätesi tekemään mitä haluat sen tekvän, et voi olla sielu. Sieluteorian on siis oltava väärässä.

Anni: No voi hyvä ihme.

Kobir on juuri selittänyt sieluteorian vakavan ja kuuluisan ongelman: jos sieluja ylipäättään on olemassa, vaikuttaa siltä, että ne eivät voi vaikuttaa siihen, mitä ruumiimme tekevät. Filosofit ovat yrittäneet ratkaista ongelmaa monin tavoin. Minusta mikään heidän ratkaisuisiaan ei kuitenkaan oikein toimi. Ehkä meidän pitäisi siis Kobirin tapaan hylätä koko sieluteoria.

Arvoitus

Ihmistä, joka ei kannata sieluteoriaa – joka uskoo, että on olemassa vain *fyysistä* ainetta – kutsutaan *materialistiksi*. Materialistien mu-

kaan on olemassa vain aineellinen, fyysinen maailma. Se tarkoittaa, että minä – olento, jolla on tietoisia kokemuksia, joka ajattelee, tuntee ja niin edelleen – olen jotenkin *osa* fyysistä universumia.

Materialismillakin on kuitenkin edessään suuri arvoitus. Arvoitus on tämä: miten fyysisen universumin osalla voi sitten olla tietoisuutta? Miten pelkkä möykky fyysistä ainetta voi tuntea surua tai kipua? Miten sillä voi olla *tämä* – kokemus, jonka saan, kun nuuhkin kahvin tuoksua kahvikupista, joka on kirjoituspöydälläni? Miten vain atomeja ja molekyyliä tietyllä tavalla yhdistämällä voi saada aikaan *mielen*? Se Kobirin ja muiden materialistien on selitettävä.

Kobirin teoria

Kobirin mielestä mitään kovin suurta arvoitusta ei edes ole. Hän ryhtyi selittämään Annille mielenteoriaansa.

Kobir: Minusta kaikki erilaiset mielentilat ovat itse asiassa vain erilaisia aivojen tiloja.

Anni: Aivojen tiloja?

Kobir: Minäpä selitän. Aivot ovat hyvin monimutkainen elin. Ne koostuvat miljoonista ja miljoonista soluista. Näitä soluja kutsutaan *neuroneiksi* eli *hermosoluiksi*. Hermosolut yhdessä muodostavat uskomattoman monimutkaisen verkon.

Anni: Mutta miten hermosolut liittyvät tietoisuuteen? Mitä tekemistä niillä on esimerkiksi sen kanssa, miten minä koen kivun?

Kobir: Kun joku kokee kipua, hänen aivonsa ovat tietynlaisessa *tilassa*. Tietyt hermosolut laukeavat aivoissa.

Anni: Ahaa.

Kobir: Ja minusta vaikuttaa siltä, että ihmisen kivuntuntemus *on vain* hermosolujen laukeamista. Kipu *on vain* aivojen tila. Kipu ja aivojen tila ovat *yksi ja sama asia*.

Anni: Nyt en taida ymmärtää.

Kobir: No useinhan käy niin, että jokin mitä olemme pitäneet kahtena eri asiana osoittautuukin *yhdeksi ja samaksi asiaksi*, vai mitä? Tutkimusmatkailija esimerkiksi huomaa, että vuori, jonka hän näkee viidakosta, ja vuori, jonka hän näkee aavikolta, ovatkin itse asiassa *yksi ja sama vuori*. Tutkimusmatkailija ei ollut aikaisemmin tajunnut katselevansa samaa vuorta, eri puolilta vain.

Anni: Ahaa, nyt minä ymmärrän. Eli aivan kuten vuori, jonka tutkimusmatkailija oli nähnyt viidakosta, osoittautui samaksi vuoreksi, jonka hän oli nähnyt aavikolta, kipukin voi osoittautua tietyksi aivojen tilaksi. Kipu ja aivojen tila voivat olla yksi ja sama asia.

Kobir: Juuri niin!

Anni: Ja sama koskee kaikkia muitakin tietoisia kokemuksiamme, vai kuinka?

Kobir: Kyllä vain. Sama koskee onnen tunnetta, keltaisen värin kokemista, kitkerän maun kokemista ja niin edelleen. Jokainen näistä kokemuksista on itse asiassa vain aivojen tila.

Anni: Eli onko *tämäkin* – kokemus joka minulla on juuri nyt kun haistan tätä kahvia – vain aivojen tila?

Kobir: On.

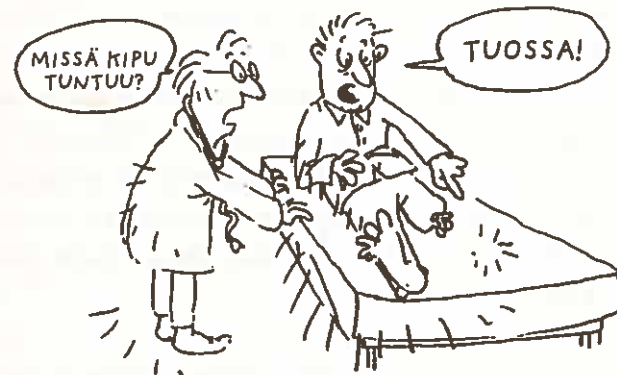
Kutsukaamme Kobirin teoriaa, jonka mukaan kokemuksemme ja kaikki muu ovat vain aivojen tiloja, *aivoteoriaksi*.

»Mutta kipu tuntuu jalassani...»

Aivoteoria saattaa arveluttaa sinua seuraavasta syystä. Ajattelet ehkä, että jos jalkaa särkee, kipu sijaitsee *jalassa*. Se *ei ole* aivoissa, vai mitä?

Onko edellinen hyvä vastaväite aivoteorialle? Ehkä ei. Kerron sinulle yhden tavan puolustaa aivoteoriaa tätä vastaväitettä vastaan. Joskus kun ihmisiltä amputoidaan jalka, heistä tuntuu, että he edelleen tuntevat jalan olemassaolon. Usein he kertovat kokevansa kipua puuttuvassa jalassa. Heillä ei kuitenkaan enää ole kyseistä jalkaa. Sitä ei ole enää olemassa.

Edellisen kaltaisessa tapauksessa ei voi sanoa, että kipu sijaitsee ihmisen jalassa. Missä kipu sitten on, jos se ei ole jalassa? Eiväthän ih-

miset, joilta on amputoitu jalka, tuntisi kipua puuttuvassa jalassa, ellei heidän aivoissaan tapahtuisi jotain, eli ilmeinen johtopäätös olisi se, että kipu on heidän aivoissaan. Ja jos *heidän* kipunsa sijaitsee aivoissa, sijaitsee siellä todennäköisesti sinun ja minunkin kipuni.

Kobirin vesiesimerkki

Anni esitti Kobirille kysymyksen.

Anni: Selvä. Jos kipu on aivojen tila – jos kivuntunne on vain sitä, että tietyt hermosolut laukeavat aivoissa – niin *mikä* aivojen tila se on?

Kobir: Pakko myöntää: en tiedä. Me luonnontieteilijät emme vielä ole pystyneet päättämään, mikä aivojen tila kipu on. Voi kuitenkin täydellä syyllä olettaa, että jonain päivänä me sen vielä päätelemme. Ajattele esimerkiksi tätä vesilasillista.

Luonnontieteilijänä voin kertoa sinulle, että vesi on H_2O . Lasi on täynnä molekyylejä, joista jokainen muodostuu kahdesta vetyatomista ja yhdestä happiatomista, näin.

Kobir piirsi atomien kuvat ruokalistan taakse.

Kobir: Tutkijat ovat osoittaneet, että H_2O on juuri sitä, mitä vesi on. He ovat todenneet, että vesi ja H_2O ovat *täysin sama asia*.

Anni: Mitä tekemistä sillä on kivun kanssa?

Kobir: No minä uskon, että jonain päivänä tutkijat samalla tavalla osoittavat, mikä aivojen tila kipu on. Ehkä he osoittavat sen kuvaamalla kipua tuntevien ihmisten aivoja.

Tarkoitan siis, että ihan niin kuin vesi osoittautui olevan H_2O , kipu voi osoittautua olevan tietty aivojen tila. Mikä ettei?

Kobirin aivoteoria kuulostaa kyllä hyvin »tieteelliseltä», vai mitä? Monet tutkijat itse asiassa pitävät melko ilmeisenä, että aivoteorian on oltava totta.

Silmättömät avaruusolennot -argumentti

Anni oli edelleen varma siitä, että aivoteorian täytyi olla väärässä. Hänestä oli itsestäänselvää, että hänen tietoiset kokemuksensa eivät mitenkään voineet osoittautua pelkiksi aivojen tiloiksi. Hän yritti vielä kerran selittää miksi.

Anni: Taidan edelleenkin olla sitä mieltä, että aivoteoriasi on väärässä.

Kobir: Miten niin?

Anni: Olen jo selittänyt sen. Aivotutkijat voivat päästä aivojeni sisään. He eivät kuitenkaan koskaan voi päästä sisään mieleeni. Mieli on *yksityinen paikka*, täysin erillään fyysisestä maailmasta.

Kobir: En oikein vieläkään taida ymmärtää argumenttiasi.

Anni: No, minäpä annan sinulle toisen esimerkin. *Todistan*, että kokemukseni eivät ole fyysisiä.

Kobir: *Todistat?* Tuskinpa vain!

Anni: Otan haasteen vastaan! Kerron sinulle tarinan: tarinan *silmättömistä avaruusolennoista*.

Kobir: Silmättömistä avaruusolennoista?

Anni: Niin. Kuvitellaanpa, että on olemassa älyllisiä avaruusolentoja, joilla ei ole silmiä. He ovat täysin sokeita.

Kobir: Miten he sitten liikkuvat paikasta toiseen?

Anni: Lähinnä tuntoaistin avulla – heillä on pitkät, taipuisat tuntosarven kaltaiset kädet – ja kuuloaistin avulla – heillä on suuret, tarkat korvat, aivan kuten lepakoilla.

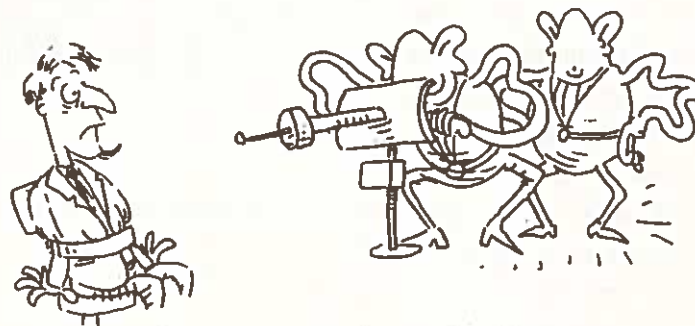
Olennot ovat tietysti täysin tietoisia olentoja. Niillä on myös tietoisia kokemuksia. Koska heillä ei ole silmiä, heillä ei kuitenkaan voi olla kokemusta väreistä. He ovat hyvin kiinnostuneita meistä ihmisistä. He haluaisivat aivan erityisesti tietää, minkälaista on olla ihminen ja kokea maailma siten kuin me sen koemme. He haluaisivat ennen kaikkea tietää, millaista on kokea värejä: nähdä esimerkiksi punainen väri. Niinpä he sieppaavat sinut.

He vievät sinut lentävään lautaseensa. He sitovat sinut. Sitten he panevat sinut katselemaan erilaisia esineitä, joita he tietävät meidän pitävän punaisina: ketsuppipulloa, mansikoita ja niin edelleen.

Kobir: Omituista! Miksi ihmeessä he niin tekevät?

Anni: No kun katselet niitä esineitä, koet punaisen värin. Ja sinun katselessasi niitä olennot kuvaavat ruumistasi uskomattoman kehittyneen skannerin avulla.

Skanneri kertoo olennoille *aivan kaiken* mitä ruumiissasi *fyysisesti* tapahtuu, kun koet punaisen värin, myös sen, mitä aivoissasi tapahtuu.

Kobir: Aivan kaiken? Viimeistä atomia myöten?

Anni: Kyllä. Aivan kaiken. Ja nyt seuraa peruskysymys: kertooko kaikki *fyysinen* tieto olennoille, *minkälaista todella on* kokea punainen väri?

Kobir: Hmm. Ei. Ei varmaankaan. Hehän ovat sokeita. Eiväthän he edelleenkaan voi tietää, *minkälaista on* nähdä värejä.

Anni: Täsmälleen. Vaikuttaa siis siltä, että vaikka olennot saavat kuinka paljon tietoa siitä, mitä sisälläsi *fyysisesti* tapahtuu, kun koet punaisen värin, ja myös siitä, mitä aivoissasi tapahtuu, he eivät silti saa tietää, *minkälainen* tuo kokemus on sen näkökulmasta, joka sen kokee.

Kobir: Vai niin.

Anni: Tällä siis todistan, että aivoteoria on väärässä. Avaruusolennot *eivät* tiedä, että sinä koet *tämän* – sen mitä sinä ja minä koemme, kun katsoimme ketsuppipulloa. Eikö niin?

Kobir: Niin. Olen samaa mieltä siitä, että sitä he eivät edelleenkään tiedä.

Anni: Mutta heidän skannerinsa kertoo heille kaikki fyysiset tiedot sinusta, eikö niin?

Kobir: Niin.

Anni: Siitä siis seuraa, että se tosiasia, että sinä koet värit, ei ole fyysinen tosiasia sinusta! Kokemus itsessään on ei-fyysinen!

Kobir: Eihän se niin voi mennä.

Anni: Kyllä se vain voi!

Kobir: No ei voi! Kokemuksen täytyy olla jotenkin fyysinen. Argumenttisi täytyy olla jotain pielessä!

Anni: No mitä siinä on pielessä?

Kobir: Ööh. Minä en tiedä.

Mielen arvoitus

Palataanpa nyt hiukan taaksepäin niin näemme mihin saakka olemme päässeet. Olemme pohtineet kysymystä: *mikä mieli on?* Onko mieli jotenkin *osa* fyysistä universumia? Vai onko mieli jotain ylimääristä: jotain, mikä on olemassa fyysisen *lisäksi*? Kun olemme yrittäneet löytää vastausta kysymykseemme, on meitä vedetty kahden suuntaan yhtä aikaa.

Kobir on vetänyt meitä yhteen suuntaan.

Hänellä on argumentti, jonka mukaan mieli olisi jotenkin osa fyysistä universumia: jos mieli ei olisi fyysinen, se ei voisi saada ruumistamme liikkumaan niin kuin se saa.

Miksemme siis hyväksyisi sitä, että mieli on fyysinen?

Siksi että Annilla on argumentti, joka vetää meitä toiseen suuntaan. Annin argumentti silmättömistä avaruusolennoista näyttää todistavan, että tieto siitä, mitä mielessämme liikkuu, on piilossa taval-

la, jolla *fyysiset* tiedot eivät ole. Siinä tapauksessa näyttäisi siis siltä, että mieli ei voi olla fyysinen.

Vaikuttaa siis siltä, että mielen täytyy olla osa fyysistä maailmaa. Toisaalta vaikuttaa kuitenkin myös siltä, että se ei voi olla osa fyysistä maailmaa. Kumpaa se sitten on? Minun on pakko myöntää: en ole varma. Enkä ole ainoa epä tietoinen. Vielä nykyäänkin filosofit ja luonnontieteilijät maailman yliopistoissa painiskelevat sen kysymyksen äärellä, miten mieli ja fyysinen ruumis ovat suhteessa toisiinsa.

Mitä mieltä sinä olet?